

ος, λίαν εὐμενῇ ἐξήνεγκε κρίσιν· Διήγημα τὰ: Gli amici di Collegio. — Camilla. — Furio. — Un gran giorno. — Alberto. — Fortezza (εἰς ἓνα τόμον). Τέλος ἐγραψεν καὶ ἐδημοσίευσεν κατὰ καιροῦς ἐν τῷ περιοδικῷ τῆς Ἰταλίας τῷ πρῶτῳ διαφόρου διατριβᾶς καὶ περιηγήσεων περιγραφᾶς, ἅπαντα λίαν εὐχαρίστως καὶ μετ' ἐνδιαφέροντος ἀναγινωσκόμενα.

Παραίνοντες, τὰς ὀλίγας ταύτας λέξεις, συνιστῶμεν ἐνθέρμως τοῖς ἀναγνώσταις ἡμῶν τὴν τελευταίαν τοῦ κ. De Amicis διατριβὴν περὶ τοῦ διασκήμου γάλλου μυθιστοριογράφου Αἰμιλίου Zola, ἐνὸς τῶν ἡγετῶν τῆς λεγομένης σχολῆς τῶν réalistes, ὅστις κατὰ τὴν γενομένην πρὸς αὐτὸν ὑπὸ τοῦ κ. De Amicis ἐπίσκεψιν, ἐξήγησεν αὐτῷ τὸν τρόπον, δι' οὗ οὗτος συλλαμβάνει τὰς ἰδέας του καὶ τὴν μέθοδον, δι' ἧς ταξινομεῖ αὐτάς ἐν τῷ νῷ καὶ πῶς ἀκολουθῶς ἐπεξεργάζεται ταύτας.

ΒΙΚΤΩΡ ΟΥΓΚΩ.

Α.

Ὑπάρχει συγγραφεὺς τις ἐν Γαλλίᾳ, ἀνελθὼν κατὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη εἰς τοιοῦτον σημεῖον ἰσχύος καὶ δόξης, ὥστε οὐδὲν ὄνειρον γραμματολογικῆς φιλοδοξίας δύναται πρὸς τὸ κλέος τούτου νὰ ἐξισωθῇ. Οὗτος, τῇ ὁμοφώνῳ σχεδὸν πάντων γνώμῃ, ἐστὶν ὁ πρῶτος τῶν ἐν Εὐρώπῃ ζώντων ποιητῶν ἃγει δὲ τὸ ἑβδομηκοστὸν ἔκτον ἔτος τῆς ἡλικίας του, καθὼς γεννηθεὶς κατὰ τὸ δευτέρον τοῦ αἰῶνος ἔτος. Le siècle avait deux ans, λέγει αὐτὸς οὗτος ἐν τοῖς Φθινοπωρινοῖς φύλλοις. Πρὸ πεντηκονταετίας ἦτο ἡδὴ περιδοξος, ὅτε ὁ Ἀλέξανδρος Δumas, ὁμιλῶν περὶ αὐτοῦ, ἔλεγε πρὸς τοὺς φίλους του· — Nous sommes tous flambés — μὴ ἀκούσας τότε ἢ τὸ δῶμα τῆς Μαρίας Δελόρμης. Τό τε ὄνομα αὐτοῦ καὶ τὰ ἔργα εἰσὶ καθ' ὅλην τὴν γῆν διαδεδομένα· ἐκάστου δὲ νεο-

φανοῦς αὐτοῦ βιβλίου καταναλίσκοντα ἐν ὀλίγαις ἡμέραις ἑκατοντακισχίλια ἀντίτυπα. Τὰ νεανικά αὐτοῦ ἔργα εἰσὶν ἔτι περιζήτητα, ὥς ὅτε τὸ πρῶτον ἀνῆγγειλαν τὸ ὄνομα αὐτοῦ εἰς τὴν Εὐρώπην. Ἄπαντες οἱ πεντήκοντα αὐτοῦ τόμοι πληθωροῦσι ζωῆς καὶ νεότητος, ὥστε πρὸ ὀλίγων ἐτῶν συλλέβδην ἐδημοσιεύοντο. Ὁ βίος τοῦ ἀνθρώπου τούτου ὑπῆρξε διηνεκῆς πόλεμος· πῦλεμος φιλολογικῆς, κηρυχθεὶς τὸ πρῶτον ἀπὸ τοῦ θεάτρου· πόλεμος πολιτικῆς, ἐκαθαίρει κατόπιν, ἐν ταῖς συνελεύσεσι, διεξαχθεὶς δὲ ἐν τῇ ἐξορίᾳ· ὁ μὲν κατὰ τοῦ κλασικισμοῦ, ὁ δὲ καθ' ἐνὸς αὐτοκράτορος· ἐν ἀμφοτέροις δὲ τούτοις ἐνίκησεν. Οὐδεὶς ἄλλος σύγχρονος αὐτῷ συγγραφεὺς κατεπολεμήθη πλείωτερον αὐτοῦ, οὐδεὶς δ' ἕτερος ἐπεκάθησεν ἤδη γέρον ἐπὶ ὑψηλοτέρου στυλοβάτου ἐχθρικῶν λαφύρων. Φάλαγγες ἐμμανῶν ἀντιπάλων περιέφραξαν αὐτῷ τὴν ὁδὸν οὗτος μὲν διέβη — ἐκεῖνοι δὲ ἐξηφανίσθησαν. Οἱ μεγάλοι αὐτοῦ ἀντίζηλοι κατέβησαν ὁ εἰς κατόπι τοῦ ἄλλου εἰς τὸν τάφον, ὑπὸ τὰ βλέμματα του. Ἀλληλουχία τραγικῶν δυστυχημάτων διεσκόρπισε τὴν οἰκογένειαν αὐτοῦ· ἅπαντες οἱ κλάδοι τῆς δρυὸς κατέπεσον κεραυνόπληκτοι ὁ εἰς ἐπὶ τοῦ ἄλλου, πλὴν τὸ γηραιὸν πρόμνον ἀπέμεινε στερρόν καὶ ἀκλόνητον. Ὁ ἀνὴρ οὗτος ὑπέστη ἀπάσας τὰς δοκιμασίας· πτωχὸς, καταδιωκόμενος, προγεγραμμένος, μονήρης, πλάνης, προπηλακίζόμενος, χλευαζόμενος· πλὴν μετ' ἀξιοθυμίας ἐπιμονῆς ἐξηκολούησεν ἀπαθῶς τὸ μέγα αὐτοῦ ἔργον. Ἐν ἐποχαίᾳ, καθ' ἣς ἐφαίνετο καταβεβλημένος, ἀνέστη αἶφνης οἶονα ἐν μεταμορφώσει παραγῶν ἔργα μετὰ νέων δυνάμεων καὶ νέων ἐπαγγελιῶν. Ἐπὶ πασῶν τῶν ἀτραπῶν τῆς γραμματολογίας, ἐπέθηκε τὸν τύπον τῶν γιγαντιαίων αὐτοῦ βημάτων. Δὲν ἐπειράθη, ἀλλ' ἐφόρμησεν εἰς ἅπαντα τὰ πεδία τῆς τέχνης, καὶ ἐπέπε-

σε θελλώδης, ἀνατρέπων, κατασυν-
 τρίβων τὰ πάντα καὶ καταλείπων
 πανταχοῦ τὰ ἴχνη τῆς τιτανομαχίας
 του. Ἐπὶ τοῦ θήματος, ἐν τῷ θεά-
 τρῳ, ἐν τῷ δικαστηρίῳ, ἐν τῇ πατρί-
 δι, ἐν τῇ ἐξορίᾳ, ἐν τε τῇ ποιή-
 σει καὶ τῇ κριτικῇ, νέος καὶ ἐβδο-
 μηκοντούτης, ὑπῆρξε πάντοτε ὁ αὐ-
 τός, ἀείποτε τολμηρὸς, ἐπίμονος, ἀ-
 κάθεκτος προκλητικὸς, τραχὺς, ἄγρι-
 ος, μανιώδης, ἐξεγείρας μὲν στρατι-
 ᾶν ἐχθρῶν, πλὴν καὶ φάλαγγας λα-
 τρευτῶν. Λεγεῶν φανατιῶντων καὶ
 ἀφωσιωμένων συγγραφέων συνεσπειρώ-
 θη περὶ αὐτὸν, καὶ σήμερον ἔτι συ-
 σπειροῦται ἀγωνίζομένη ὑπὲρ αὐτοῦ
 καὶ ἐπ' ὀνόματί του. Μυρία ἐξοχα πνεύ-
 ματα, ἐν διαφόροις ἑποχαῖς, δὲν ἐ-
 πέλαμψαν δι' ἄλλου φωτός ἢ διὰ τῆς
 ἀντανακλάσεως τῆς μεγαλοφυΐας του·
 οἱ μὲν, ἐλκυόμενοι εἰς τὴν τροχίαν
 του, ἠφάνισθησαν ἐν τῷ ἀχανεῖ αὐ-
 τοῦ κόλπῳ· ἄλλοι δὲ μάτην ἐμόχθη-
 σαν καθ' ὅλην αὐτῶν τὴν ζωὴν ν' ἀπαλεί-
 ψωσι τοῦ μετώπου των τὴν ὕψ' αὐτοῦ ἀ-
 ποτυπωθεῖσαν σφραγίδα. Ἡ ζωγραφικὴ,
 ἡ γλυπτικὴ, ἡ μουσικὴ ἐνεκολπώθησαν
 τὰ δημιουργήματα τῆς διανοίας του,
 διαδώσασαι καὶ γενικεύσασαι ταῦτα ἐκ
 δευτέρου ἐν ἀπάσαις ταῖς πεπολιτισμέ-
 ναις χώραις. Μεγάλῃ δαψύλειᾳ εἰκό-
 νων, ἀποφθεγμάτων, μεταφορῶν, σχη-
 μάτων, νέων τύπων τῆς τέχνης, ἐξ αὐ-
 τοῦ ἀπορρέουσα, κυκλοφορεῖ, ζῇ καὶ
 καρποφορεῖ ἐν ἀπάσαις τῆς Εὐρώπης
 ταῖς γραμματολογίαις. Ἀπαντα τὰ
 ἔργα αὐτοῦ ἀπὸ ἡμίσεως αἰῶνός εἰσι
 διηνεκὲς ἀντικείμενον ἐμπαθῶν καὶ γο-
 νίμων συζητήσεων. Πάντα σχεδὸν τὰ
 νεώτερα φιλολογικὰ ζητήματα ἢ πη-
 γάζουσιν ἐκ τῶν ἔργων αὐτοῦ ἢ στρέ-
 φονται ἐξ ἀνάγκης περὶ αὐτά· ἐκεῖ-
 νος δὲ προΐσταται ἀνώνυμος καὶ ἀόρατος
 πασῶν τῶν διενέξεων. Πλὴν τάνυν αἱ
 διενέξεις, καθ' ὅσον ἀφορᾷ αὐτὸν, τοῦ-
 λάχιστον ἐν Γαλλίᾳ, ὁλοσχερῶς σχε-
 δὸν κατέπαυσαν. Ἡ ἡλικία, τὰ δυ-
 στυχήματα, ἢ ἀπέραντος αὐτοῦ φήμη,

ἢ κραταῖα τῶν ἔργων του ζωτικότης,
 ἐπιρρωσθεῖσα ὑπὸ προσφάτων θριάμ-
 βων, ἡ μεγίστη τοῦ ὀνόματός του δη-
 μοτικότης, ζωοποιούμενὴ διηνεκῶς ὑπό
 τε τοῦ λόγου αὐτοῦ καὶ τῆς παρουσί-
 ας, ἔθηκαν σχεδὸν αὐτὸν ἐκτός καὶ
 ὑπεράνω τῆς κριτικῆς. Οἱ ἀσπὸνδότε-
 ροι τῶν ποτὲ φιλολογικῶν ἐχθρῶν του
 σήμερον σιγῶσιν· οἱ μᾶλλον λυσσαλέοι
 τῶν πολιτικῶν αὐτοῦ ἀντιπάλων καθά-
 πτονται τοῦ δημοκράτου, πλὴν εὐλα-
 βοῦνται τὸν ποιητὴν, ὡς δόξαν τῆς
 Γαλλίας. Ὅστις δὲν ἀναγνωρίζει αὐ-
 τὸν ὡς δραματικὸν ποιητὴν τὸν παραδέχε-
 ται ὡς μυθιστοριογράφον, ὅστις δὲν παρα-
 δέχεται αὐτὸν ὡς μυθιστοριογράφον, τὸν
 λατρεύει ὡς λυρικὸν ποιητὴν· οἱ ἀποστρε-
 φόμενοι τὴν φιλολογικὴν αὐτοῦ καλαι-
 σθησίαν, ἀποδέχονται τὰς ἰδέας του,
 ἄλλοι, καί περ καταπολεμοῦντες τὰς ἰδέας
 του, καταγοητεύονται ὑπὸ τοῦ περιβάλλον-
 τος αὐτὰς τύπου· ὁ μὴ ἀποθαυμάζων
 οὐδὲν τῶν ἔργων αὐτοῦ ἰδίᾳ, ἐξαίρει
 καὶ ἀποθαυμάζει τὴν τεραστίαν εὐρύ-
 τητα τοῦ οἰκοδομήματος. ὅπερ πάντα
 ταῦτα συναποτελοῦσιν. Οὐδεὶς ἀμφι-
 σθετεῖ αὐτῷ τὴν μεγαλοφυΐαν· οὐδεὶς
 πρὸς τοὺς ξένους ὁμιλῶν περὶ αὐτοῦ,
 ἀδιαφορεῖ ἢ ἀποκρούει τὸν ἀποδιδόμενον
 αὐτῷ σεβασμόν· καὶ αὐτὸς ἔτι ὁ μισῶν
 αὐτὸν σεμνύνεται ἐπὶ τῇ εὐκλείᾳ του.
 Πλὴν τούτου, ἡ πολιτικὴ αὐτῶν τῆς ἡ-
 μέρας πνέει εὐνοϊκὴ πρὸς αὐτόν. Εἶ-
 ναι δημώδη ποιητὴς καὶ ἐν ταυτῷ νικη-
 φόρος ἡμετέρης· φέρει δὲ ἐπὶ τοῦ δα-
 φνοστεροῦς αὐτοῦ μετώπου ὡς ἱερὸν
 τινα στέφανον προστάτου τῆς πατρίδος
 δαιμονίου. Ὁ Βίκτωρ Οὐγκὼ ἀνῆλθεν
 εἰς τὸ κατακόρυφον τῆς δόξης ση-
 μεῖον, πέραν τοῦ ὁποίου δὲν δύναται
 τις νὰ αἰωρηθῇ ἢ ἀποθνήσκων. Ἡ
 οἰκία αὐτοῦ ὁμοιάζει πρὸς ἀνάκτο-
 ρον, ὅπου συγγραφεῖς καὶ καλλιτέ-
 χναι πασῶν τῶν χωρῶν, ἡγεμόνες καὶ
 ἐργάται, γυναῖκες καὶ νεανῖαι, θερμουρ-
 γοὶ καὶ ἐνθουσιῶντες, πορεύονται πρὸς ἐ-
 πίσκεψίν του. Πᾶσα αὐτοῦ δημοσία ἐμ-
 φάνισίς ἐστι θρίαμβος· ἡ εἰκὼν αὐ-

τοῦ εὐρίσκεται πανταχοῦ, τὸ ὄνομά του ἤξει κατὰ πᾶσαν περιπτώσιν· οἱ ἄνθρωποι ὁμιλοῦσι περὶ αὐτοῦ ὡς περὶ δόξης ὑπὸ τῶν αἰώνων καθιερωθείσης, θαυσιλεύουσι δ' αὐτῷ τοῦ ὑπερμέτρους καὶ ἐπιτήμους ἐκείνους ἐπαίνους, τοὺς μὴ ἀποδιδόμενους ἢ εἰς τοὺς θανάτους. Καὶ ὅμως ἐστὶν ἐμπλεως ζωῆς, ἰσχύος, ἰδεῶν, σχεδίων· ἀνὰ πᾶσαν δὲ στιγμήν ἀγγέλλει τὴν δημοσίευσιν νέου τινὸς ἔργου. Ἰδοὺ δ' ἄνθρωπος, περὶ οὗ προτίθεται σήμερον νὰ γράψω. Μετὰ τὴν πηχόσμιον ἔκθεσιν, ὁ Βίκτωρ Οὐγκώ.

B.

Πιστεύω ὅτι, ἐκφράζων ἐκεῖνο, ὅπερ φρονῶ περὶ Βίκτωρος Οὐγκώ, ἐκφράζω σχεδὸν ὅ,τι φρονοῦσι περὶ αὐτοῦ πάντες οἱ νέοι τῆς ἐποχῆς μου. Οὐδεὶς βεβαίως ὑπάρχει μετὰ τὸ ἡμῶν μὴ ἀναμιμνησκόμενος τῶν ἡμερῶν ἐκείνων, καθ' ἃς νεανίας κατεβρόχθισεν, οὕτως εἰπεῖν, τὰ πρῶτα προστυχόντα αὐτῷ τοῦ Οὐγκώ βιβλία, πάντες δὲ ἀναμφιβόλως ἡσθάνθημεν συγχίνησιν τινα νέαν, μυχίαν, ἀνεπίληστον. Πάντες ἠρωτήσαμεν ἡμᾶς αὐτοῦς, τὴν ἀνάγνωσιν ἐκ διαλειμμάτων διακόπτοντες·—Τί ἄνθρωπος εἶν' αὐτός;—Πρᾶος ἅμα δὲ φοβερός, φαντασιώδης καὶ ἐμβριθής, παράφρων καὶ μετάρσιος, οὗτος, πλησίον ρητορικῆς παραδοξολογίας, τὴν ἀηδίαν διαχειρούσης, τάσσει τὴν ἀποκάλυψιν μεγάλης ἀληθείας ἀποσπώσης κραυγὴν ἐκπλήξεως. Μετὰ τῆς αὐτῆς ἰσχύος εἰκονίζει τὴν ἡδύτητα τοῦ φιλήματος δύο ἐραστῶν καὶ τὴν φρίκην ἐγκλήματος. Εἶναι ἀφελὲς ὡς παιδίον, φοικώδης ὡς ἄνθρωπος· αἰμοχαρὴς, περιπαθὴς ὡς γυνή, μυστικός ὡς προφήτης, βίαιος ὡς ρήτωρ τῆς μεγάλης ἐπαναστάσεως, κατηφής ὡς ἄνθρωπος· ἄνευ ἐλπίδων καὶ αἰσθημάτων. Εἰς ἑκάτον σελίδας παρουσιάζει ἡμῖν ἑκάτον μορφάς. Τὰ πάντα γινώσκει νὰ ἐκφράσῃ· τὰ ἀέριστα τῆς νηπιότητος συναισθήματα, ἐφ' ἃ μυριάκις καὶ ματαίως ἐβασανίσθη ἡ ἡμετέρα διάνοια, τὰς πρώτας καὶ θορήτους ἐρωτικὰς τῆς ἐφηβείας;

συγκινήσεις, τοὺς μυχαίτερους ἀγῶνας τῆς καρδίας τῆς νεανίδος καὶ τῆς συνειδήσεως τοῦ δολοφόνου· ἔαθ' ἡμῶν στηριώδη τῆς ψυχῆς, ἅπερ ἡσθάνεσθαι μὲν ἐν ὕμνῳ, πλὴν εἰς τὰ ὅποια ὁ νοερός ὕμνῳ ὀρθαλμὸς οὐδέποτε εἰσέδυσεν· ἀπογρώσεις αἰσθημάτων, αἷς ἐνομίζετε ἀνεπιδέκτους ἀνθρωπίνης ἐκφράσεως. Οὗτος διὰ τοῦ νοῦ περιλαμβάνει τὸ σύμπαν, φαίνεται δὲ, οὕτως εἰπεῖν, δύο ψυχὰς κεκτημένος, αἰωρουμένας ταυτοχρόνως εἰς δύο διαφόρους κόσμους καὶ ἐγχατατούτας ἐπὶ τῶν ἔργων τοῦ τὸν τύπον τῆς διττῆς ταύτης φύσεως. Τίς μυριάκις δὲν ἐποίησε τὴν παρατήρησιν ταύτην; Ἀνωθεν διαγελῶσιν οὐρανὸς ἐκεῖνος, ὁ διηνεκὴς κυανοῦς, ὁ ἀνὰ πᾶσαν αὐτοῦ σελίδα ἀνακύπτων, τὰ στερεώματα, ἅπερ μυριάκις διέδραμεν, οἱ ἀστέρες, οὓς συνεχῶς ἐπικαλεῖται, οἱ ἄγγελοι, αἱ ἡοί, οἱ φωτὸς ὠκεανοὶ, μυρία ὄνειρα καὶ μυρία ὀπτασίαι τοῦ μέλλοντος βίου, κόσμος ὅλος ἄγνους καὶ ἡδονικὸς, ἐν ᾧ καταβυθίζεται ἐν ἐκστάσει, παρασύρων μεθ' ἑαυτοῦ τὸν θαμβούμενον καὶ ἰλιγγιῶντα ἀναγνώτην· κάτωθεν δὲ παρίστανται θάλασσαι μελανωπαὶ καὶ θυελλώδεις, σκότος ἐπὶ σκότους σωρευόμενον, ἡ διηνεκὴς σκιά, αἱ ἄβυσσοι, οἱ βόθροι, τὸ κάτεργον, τὸ κοπροβολεῖον, ἡ ἀύλη τῶν θαυμαμάτων, ὁ δῆμιος, ὁ φρῦνος, ἡ σηπεδὼν, ἡ δυσμορφία, ἡ ἐνθεια, πᾶν ἐνὶ λόγῳ φρικτὸς στατον καὶ ρυπαρώτατον ἐπὶ τῆς γῆς. Τὸ πεδίον τῆς δημιουργίας τοῦ δὲν ἐπιδέχεται ὅρια· παραλληλίσσατε τὴν Κισσέταν πρὸς τὴν Λουκρητίαν Βοργιάν, τὸν Ὀρλάνδον τῆς Φημηγορίας τῶν αἰώνων πρὸς τὸν Κουασιμόδον τὸν Γαβριᾶν πρὸς τὸν Κάρολον Ε', ἀναμνήσθητε τῶν κατὰ τὸ δέκατον πέμπτον αὐτῶν ἔτος ἀποθανουσῶν παρθένων, τῶν δεσμωτῶν του, τῶν σουλτάνων του, τῶν αυτοκρατορικῶν φυλάκων του, τῶν ἐπαιτιῶν του, τῶν καλοῶν του, καὶ θέλετε νομίζει ὅτι ἐ-

νώπιον ὕμῶν ἐκτυλίσσεται οὐχὶ τὸ ἔργον ἐνὸς μόνου ἀνθρώπου, ἀλλ' ὁλοκλήρου λεγεῶνος ποιητῶν. Ἀριθμήσατε ταχέως ἅπαντα τὰ δημιουργήματα αὐτοῦ· ταῦτα καταλείπουσιν ἡμῖν τὴν ἐντύπωσιν ἀπεράντου ἐποποιίας· ἐξ ἀποσπασμάτων συγκειμένης, ἀρχομένης ἀπὸ Κἀν καὶ ληγούσης μέχρι Ναπολέοντος, ἅμα δὲ ἀναμνήσεις συγκεχυμένας· γιγαντομαχιῶν, θεσπεσιῶν ἐρῶτων, πρωτακούστων ἐλεεινοτήτων, φοβερῶν θανάτων, δρωμένων ὥστε διὰ μέσου ζοφώδους ὁμίχλης, ἐνθεν κἀκεῖθεν σκεδαζομένης ὑπὸ χειμάρρων φωτὸς, ἐν οἷς μυρμηκίᾳ μυριάς προσώπων κατὰ μὲν τὸ ἥμισυ πραγματικῶν, κατὰ τὸ δὲ ἥμισυ φαντασμάτων ἐξαπτόντων καὶ συνταρασσόντων τὴν φαντασίαν. Ἄπαντα τὰ ἔργα αὐτοῦ φαίνονται οἶον εἰ φωτιζόμενα ὑπὸ τῆς ἀνταυγείας μυστηριώδους τινὸς ζωῆς, ἣν ἴσως ἄλλοτε ἔζησεν ἐν μυστηριώδει κόσμῳ, ὅν φαίνεται εἰς ἐκάστην αὐτοῦ σελίδα ὑπαινισσόμενος καὶ πρὸ τῶν πυλῶν τοῦ ὁποίου συνεχῶς προβαίνει δυσανασχετῶν ἐπὶ τοῖς ὁρίοις, ἅτινα ἐτάχθησαν αὐτῷ ἐπὶ τῆς γῆς. Ἀτελεύτητος φαντασμαγορία πραγμάτων ἀγνώστων εἰς τὴν ἀνθρωπότητα φαίνεται κατατρύχουσα αὐτὸν διηνεκῶς, ὥς πυρέσσοντος ὀπτασία. Πᾶν ὅ, τι παρὰ τοῦ ὁποίου ζοφωδέστερον ἀναφαίνεται εἰς τὸ μεταίχμιον τοῦ τε πραγματικοῦ κόσμου καὶ τῆς χώρας τῶν ὄντων, τὸ ἐπιζητεῖ, τὸ μελετᾷ καὶ τὸ ἰδιοποιεῖται. Οἱ μυθώδεις βασιλεῖς τῆς Ἀσίας, αἱ δεισιδαιμονίαι πάντων τῶν αἰώνων, αἱ μᾶλλον ἀλλόκοτοι πάσης χώρας φημηγορίαι, τὰ κατηφέστερα τῆς γῆς τοπία, τὰ φρικωδέστερα τῆς θαλάσσης τέρατα, τὰ τρομερώτερα τῆς φύσεως φαινόμενα, αἱ τραγικώτεραι ἀγωνίαι, ἅπανσαι αἱ μαγγανείαι, ἅπαντες οἱ παραλογισμοὶ, ἅπανσαι αἱ τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας παραισθήσεις διήλθον δὲ αὐτῆς γραφίδος αὐτοῦ. Οὐδὲν οὗτος διορθῶν τὸ πᾶν ἀγνοῶ διὰ τίνας θαυμασίου πρίσματος, διὰ μέ-

σου ὁμῶς τοῦ ὁποίου ὁ ἀναγνώστης διαβλέπει πάντοτε αὐτόν. Ἐν τῷ ἐσθθθθθθ ἀπασθθθθθθ σκηνῶν του καὶ ἐπισθθθθθθ πάντων τῶν ὑπ' αὐτοῦ δημιουργηθέντων πλάσμάτων προκύπτει ἡ πελώριος καὶ ὑψαύχην αὐτοῦ κερὰ λή. Ἄπαντα σχεδὸν αὐτοῦ τὰ πλάσματα φέρουσι τὸν γιγαντιον τύπον τῆς σφραγίδος του, καὶ λαλοῦσι τῆς μεγαλοφυΐας τὴν γλῶσσαν τοιαῦτά εἰσιν, ὥς αὐτὸς, μεγάλαι ποιηταὶ ἢ μεγάλοι φαντασιόκοποι· ἀγέλατα, ἐπὶ τοῦ μετώπου τῶν ὁποίων ἐνεχάραξε τ' ὄνομά του· φάσματα ὑπεράνθρωπα τὸ σχῆμα, πλὴν δρώμενα ἐν γιγαντιαίαις διαστάσεσιν, ὥς διὰ μέσου τῆς ὁμίχλης τῶν πολικῶν θαλασσῶν ἢ ὑπὸ τὴν λαμπρῶνα θεατρικῆς παρασκευῆς μεταμορφούσης αὐτά. Ταῦτά εἰσιν ὁ Γιάβέρτης, ὁ Γυμπλαῖνος, ὁ Τριβουλέτος, ὁ Ζαβοδαῖνος, ὁ Γυλλώτης, ὁ Οὐρσος, ὁ Κουασιμόδος, ὁ Γιάννης, Ἄγιάννης· τοιοῦτος Ναπολέων ὁ Γ', ὁ ὑπ' αὐτοῦ παρασταθεὶς ὡς κοινὸς ἐγκληματίας ἐν λυρικῇ ἐνότητι. Εἰς οὐδὲν τῶν ὑπ' αὐτοῦ πλαστουργηθέντων προσώπων ἐδωρήσατο τὸ ἀνάστημα ἡμῶν καὶ τὴν φωνήν· οὕτως, ἡ μητρόπολις τῆς Παναγίας ὑπ' αὐτοῦ μετεμορφώθη εἰς τρομερὸν καὶ γιγαντιον μνημεῖον ὥς τι ὄρος τῶν Ἀλπεων. Ἄπαντα τὰ πλάσματά του, ὥς αὐτὸς λέγει, εἰσὶ κύματα ὠκεανοῦ ἐν θυσίᾳ *melangées de montage et de songe*. Μόνον ἐν τῇ πρώτῃ στιγμῇ τῆς ἐντῶν ὥσθητος οὐτός ἐστιν ἥρμος καὶ πιστὸς παρατηρητής· ἀκολούθως ἡ ἀκρατήτως λυρικὴ αὐτοῦ φύσις ἐκρήγνυται, διὰ δὲ τῆς κραταιᾶς αὐτοῦ χειρὸς δράσεται τὸ πλάσμα του καὶ τὸ μεταφέρει ὑπεράνω τῆς γῆς. Ἀπὸ τῆς πρώτης μέχρι τῆς τελευταίας σελίδος ἴσταται πάντοτε παρῶν, ὑπερήφανος καὶ ἀγέρωχος δεσπότης, τὴν ἀνάγνωσιν εἰς πάλιν μεταβάλλων. Σᾶς διώκει ἐπὶ τὰ πρόσω δι' ἄλλης παλλήλων ὤσεων, σᾶς αἰωρεῖ, σᾶς καταρρίπτει, σᾶς ἀνεγείρει, σᾶς δο-

νεῖ, ἴσῃς ταπεινοῖ, σᾶς συμπαράσῃρει ἐν τῇ κατεσπευσμένῃ αὐτοῦ φυγῇ, χωρίς νὰ δείξῃ ὅτι προσέχει εἰς τὴν ὑπαρξίν σας. Διατρέχετε γοργότατα τὰ μᾶλλον ἀντίθετα αἰσθήματα, ἃ δύναται νὰ διεγείρῃ ὑμῖν ἡ ἀνάγνωσις, ἐκ τῆς ἀγανακτοῦσης ἀνίας εἰς τὸν φλογώδη ἐνθουσιασμόν μεταβαίνοντες, καὶ οἶονεῖ ὑπὸ τῆς χειρὸς του ριπαζόμενοι. Ατελεύτητοι σελίδες διαδέχονται ἀλλήλας, ἐν αἷς ὁ Οὐγκὼ παύει ὢν αὐτός, ἐν αἷς παρεκτρέπεται, πλανᾶται, ψηλαφῶν ἐν τῷ σκότει καὶ παραπαίων. Δὲν ἀκούετε πλέον τὴν φωνὴν τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ τὸν ὠρυγμὸν ἢ τὸν ψέλλισμὸν τοῦ φρενητιώτους. Τότε αἱ πελώριοι περίοδοι καπιττουσιν ἐπὶ τῶν πελωρίων περιόδων, δίκην νιροστιβάδων, βαρεῖται καὶ ζοφώδεις, ἢ αἱ μικραὶ προτάσεις ἐπὶ τῶν μικρῶν προτάσεων πυκναὶ καὶ λυσσαλέαι, ὡς χάλαζα· τότε συνελαύνονται καὶ συνοστιζονται συμπεφυμένως, αἱ ἀλογίαι, αἱ κενολογίαι, αἱ παράλογοι ὑπερβολαὶ καὶ σχόλαστικότητες. Σχολαστικὸς ὁ Οὐγκὼ! Καὶ ὥμως τοῦτο συμβαίνει, ὅταν ἐκφράζῃ ὑμῖν ἑκατοντάκις τὴν ἰδέαν, ἥς τὸ πρῶτον ἀντελήφθητε, ὅταν δεικνύῃ ὑμῖν βραδέως καὶ ἐπιμόνως ἐν ἀνὰ ἐν τὰ μύρια πλευρία λίθου, ὃν οὐτος νομίζει θησαυρόν, καὶ ὅστις δὲν εἶναι ἢ ψευδὴς ἀδάμας. Καὶ ἐν ἡ στιγμῇ ὑπνώττετε ἢ φρικιάτε, παρίστανται ὑμῖν ἐν τῷ νῷ αἱ ἀδυσώπητοι τῶν κριτικῶν ἀναλύσεις, τὰ σκάνδαλα τῶν κλασικοφρόων, τὰ ἐπιτίμια τῶν σχολαστικῶν, τὰ τρώματα τῶν ἀπειροπληθῶν αὐτοῦ ἀντιπάλων, καὶ σχεδὸν ἐκφωνεῖτε· — Ἐχουσι δίκαιον! — Ἀλλὰ τί! εἰς τὸ τέλος τῆς σελίδος πλησιάζοντες, ἀναγινώσκετε αἴφνης μετάρσιόν τινα ἰδέαν, καὶ φωνεῖτε σκιρτώντες· — Ὁχι, μὰ τὸν Θεόν! ἔχουσιν ἄδικον! — μίαν φράσιν, ἥτις καθηλοῦται ἐν τε τῷ νῷ καὶ τῇ καρδίᾳ ὑμῶν καθ' ὅλην τὴν ζωὴν σας ἔξοχόν τινα λέξιν, ὁλοσχερῶς ὑμᾶς

ἀποζημιούσαν· ὁ δὲ Οὐγκὼ ὀρθοῦται καὶ πάλιν γίγας ἐπὶ τοῦ πρὸς στιγμὴν κλονηθέντος στυλοβάτου. Τοιαύτη ἡ μεγίστη αὐτοῦ ἰσχὺς· ἡ αἴφνης δια ἐκρηγῆς, ἡ ἀπρόοπτος λέξις ἡ τὴν ψυχὴν σας ἀνακυκῶσα, ἡ ἀπροσδόκητος ἀστραπὴ ἡ φωτίζουσα τὴν εὐρείαν καὶ ἄγνωστον χώραν, ἐν ἡ μετ' αὐτοῦ πλανᾶσθε, ἡ ἀποτόμως ἀνοιγόμενη καὶ κλειομένη θύρα, δι' ἣς διαβλέτετε τὸ θαῦμα, le grand cuop dans la poitrine, ὡς λέγει ὁ Zola, ὅπερ ἀφαιρεῖ ἀφ' ὑμῶν τὴν ἀναπνοήν, καὶ καταλείπει ὑμᾶς ἀπνηυγκότας καὶ περὶφύβους. Δὲν εἶναι ὁ ἀετὸς ὁ ἐπὶ τῶν πετερόγων αὐτοῦ αἰωρούμενος, ἀλλ' ὁ ὄγκος ὁ ἐκρηγνύμενος ἐκ τοῦ κρατῆρος, ὁ ἐγγίζων τὰ νέφη καὶ πάλιν παταγώδως μεταπίπτων. Ἡ τέχνη αὐτοῦ εἰς τοῦτο σχεδὸν συνίσταται· εἰς πολυχρόνιον καὶ ἐνδελεγὴ ἐργασίαν, ἀπροσδόκητον ἀποτέλεσμα παρασκευάζουσαν· ἐνῷ δὲ προετοιμάζει τὸ ἔργον του, οὐδόλως πρὸς ὑμᾶς ἀποβλέπει, σᾶς προσβάλλει, σᾶς προκαλεῖ· σκαίδς καὶ ὑπεροπτικὸς ἐργάτης, κατ' οὐδὲν λογίζεται τὴν ἀνυπομονήσιν καὶ τὰς ἐπικρίσεις σας. Τὰ ἐλαττώματά του εἰσὶν ἰσοῦψῃ πρὸς τὴν μεγαλοφυΐαν του· οὐχὶ κηλίδες, ἀλλ' ὕβοι κολοσσαῖοι, ἐνώπιον τῶν ὁποίων ἀποστρέφετε τὸ πρόσωπον. Ἡ διασκευὴ τοῦ πλείστου μέρους τῶν μυθιστορημάτων του εἶναι δύσμορφος· ἐκεῖ σαρφεύονται τερατώδη ἐπισόδια, σκαῖα ἐπινοήματα, ἀπιθανότητες ἀναιδῶς συμφορόμεναι, νήματα ἀφηγήσεων παράφορος διασκοπτομένων καὶ πάλιν συμπλεκόμενων, παρεκβάσεις, ἢ μᾶλλον ἐμμανεῖς ὁρμοὶ, ὧν δὲν καθορίζεται τὸ τέρμα, ἀλλ' ἰδὼν πᾶν εἶμα τῶν ὁποίων προμαντεύεται ἑσθρος. Πλὴν οὗτος θέλει νὰ σᾶς ὀδηγήσῃ ἐκεῖ, ὅπου θέλει, καὶ σύρει ὑμᾶς, καίπερ ἀνθισταμένους, ἀσθμαίνων, μεθυσφαλῆς, καταπατῶν τὸ λογικόν, τὴν φιλοκαλίαν, τὴν ἀλήθειαν· οὐχ ἥττον ἐν μέσῃ ὁδῷ ἀπο-

σπώμενοι αὐτοῦ, κραυγάζετε—“Ὁχι, Οὐγκώ, δὲν σὲ ἀκολουθῶ!—καὶ τὸν ἀφίνετε νὰ φύγῃ μόνος. Ποῦ κατήντησεν; Ἐπεσεν ἄρά γε; Ἄ! ὄχι, ἰδοὺ αὐτὸς ἐκεῖ ἐπὶ τοῦ ὑψώματος, ἔχων ὑπὸ τοῦ ἡλίου κεχρυσωμένον τὸ μέτωπον. Ἐνίκησε καὶ ἔχει δίκαιον, διότι κέκνηται ἅ,τι πρὸς πόλεμον καὶ νίκην ἀπαιτεῖται, τὴν τόλμην, τὴν ἰσχὺν καὶ τὰ ἄπλα· κέκνηται τὴν μεγαλοφυΐαν καὶ ὑπομονὴν, ἐγσῶνθη ποιητῆς καὶ τοιοῦτον ἑαυτὸν κατεσκεύασε· μετὰ καρτερικῆς χειρὸς ἀνέσκαψεν ἐν ἑαυτῷ τὴν μυχαιτέραν φλέβα τῶν θησαυρῶν του, μεταπρέπων τὴν συγγραφὴν του εἰς πελωρίαν ἀνασκαφὴν, εἰς ἣν περιστᾶται τις τρόπον τινὰ ἀναγινώσκων καὶ ἀκροώμενος τὴν ἀγωνιώδη αὐτοῦ δίσπνοιαν. Παράδοξον πᾶγμα ἀληθὺς ἡ τέχνη του. Δὲν ἐπιδεικνύει ὑμῖν τὸ ἔργον αὐτοῦ τετελεσμένον, τὸ τελευταῖον ἐναργὲς ἀποτέλεσμα τῶν προσπαθειῶν του, τὴν ὑστάτην ιδέαν, εἰς ἣν ἀλληλουχία ἰδεῶν τὸν ἥγαγε, πλὴν ἀναγκάζει ὑμᾶς ν’ ἀκολουθήσητε πᾶσαν ἐξέλιξιν τοῦ διανοημάτος του, ν’ ἀριθμῆσητε καὶ ψαύσητε κατ’ ἀρχὰς ἅπαντας τοὺς λίθους, δι’ ὧν προτίθεται ν’ ἀνεγείρῃ τὸ οἰκοδόμημά του, νὰ παρασταθῇτε εἰς ἀπάσας τὰς ἀγόνους αὐτοῦ ἀποπειράς, εἰς ὅλας τὰς διαδοχικὰς καταρρεύσεις τῶν κακῶς οἰκοδομηθέντων μερῶν, εἴτα δὲ ὁρᾶτε τὸ οἰκοδόμημα συμπεπληρωμένον, πλὴν περιστοιχιζόμενον καὶ περιφρασσόμενον ὑπὸ συντριμμάτων, ἅπερ ἀπαξιοῖ ν’ ἀπολακτίσῃ. Τὸ ἔργον αὐτοῦ εἶναι παράδοξος συνδυασμὸς ὑπομονῆς ψηφωτοῦ καὶ μανίας θεολήπτου ζωγράφου. Γράφει, ὡς ἐξωγράφει ὁ Γκόγιας. Ἐνίοτε μικρογραφεῖ, λειοποιεῖ, περιέπει τὸ ἔργον του, θραδύς, σχεδὸν ὑπνώτων, ἀκριβῆς, λεπτολόγος· ἀρέσκειται ἐκτιλύσσων ἐπιμελετημένους πίνακας ὁμαμάτων καὶ πραγμάτων, ἐπεξηγῶν τὴν ιδέαν του δι’ ἀτελευτήτων παρομοιώσεων ἐπιμελῶς τεχνουργομένων· ἐργάζεται διὰ

τοῦ διαθήτου, ζητεῖ τὰς συμμετρίας, λέγει, διορθοῖ, προστίθῃσι, τροποποιεῖ, διευκρινεῖ, ἀποχραίνει, σμῆχει, τορεύει. Αἶφνης ἡ πνοὴ τῆς μεγαουργοῦ ἐμπνεύσεως τὸν καταλαμβάνει, τότε δὲ ρίπτει τὸν ἄθρόν χρωστικῶν καὶ, ὡς ὁ Γκόγιας, ζωγραφεῖ μανιωδῶς μετὰ τοῦ ὅ,τι περιέληται εἰς χεῖρας αὐτοῦ, ἐπιχέει τὰ χρώματα διὰ τῶν ἀπομάκτρων καὶ τῆς ψήκτρας, καὶ ζωγραφεῖ τὸ αἶσθημα διὰ μανιωδῶν τοῦ ἀντίχειρος πλήξεων διατρυπῶν τὴν εἰκόνα. Τὸ ὕψος του συνίσταται εἰς ὀξεία ἀνάγλυφα, ἐξοχὰς γρανίτου, αἰχμὰς σιδηρᾶς καὶ φλέβας ἐκ χρυσοῦ, γέμει ἀνωμαλιῶν καὶ ζοφωδῶν καταδυθίσεων, διακόπτεται δὲ ἐνθεν κίχθειθεν ὑπὸ μεγάλων διαφάσεων, δι’ ὧν ὁρῶνται συγκεχυμένα καὶ ἀπώταται ἀπόψεις, ὅτε μὲν ἀπὸ τῶν μέχρις ἐφηβικῆς ἀφελείας, ὅτε δὲ διασκευαζόμενον μετ’ ἐσκεμμένης ἐπεξεργασίας· ἀλληλοδιαδόχως διαυγές ὕδωρ καὶ θάλασσα ἐν θυέλλῃ, ἐφ’ ὧν πλανῶνται νέφη ροδόχροα ἀντανάκλωντα τὸν ἥλιον ἢ νέφη μέλανα, ἐξ ὧν ἐκρήγνυται ὁ κεραυνός. Αἱ νευρώδεις καὶ ἰδιότυποι εἰκόνες ἀνὰ μυριάδας ἀναθρύουσιν ὑπὸ τὴν γραφίδα του, αἱ δὲ ιδέαι ἐκρήγνυνται ἐκ τῆς κεφαλῆς του ἐντολῶν, ἀκτινοβολοῦν καὶ ἡχηραὶ, ἐνίοτε σκοτιζόμεναι ὑπὸ τῆς θαψιλείας καὶ πιεζόμεναι ὑπὸ τῆς πανοπλίας τοῦ ἄχθος. Δὲν δαπανᾷ, σπαταλᾷ, ἀσωτεῖ τοὺς ἀκενώτους θησαυροὺς τῆς πλαστικῆς αὐτοῦ δυνάμεως μετὰ τῆς λύτης παύσεως φρενητιῶντος. Ἡ ἰδική του γλῶσσος δὲν τῷ ἀρκεῖ· δανεῖζεται τὴν διάλεκτον τοῦ ὄγλου, τὴν τῶν κατέργων, τὸν ἀναθρόν καὶ ἀτελῆ ψελλισμόν τῶν νηπίων· κῆτακλύζει τὴν πεζογραφίαν του διὰ τῶν ὀθνεῶν λέξεων ἐκατὸν λαῶν καὶ διὰ μεταφορῶν ἰδιαζουσῶν εἰς ἀπάσας τὰς γραμματολογίας· ἐκ πάντων δὲ τούτων κατασκευάζει ὑπερῆρῶς γλῶσσαν ἰδίαν, ἐκ χρωμάτων καὶ σπινθήρων, γέμουσαν αἰνιγμάτων καὶ ἀδειῶν, σθεναρῶν

λακωνισμῶν καὶ ἀπαρμιλλῶν ἄβρο-
τήτων, ἀλληλοδιαδόχως χυδαίαν, τε-
χνικὴν, ἀκαδημαϊκὴν, αἰθεροφανή, σκαί-
αν, ἐπίτημον. Οὕτως ὥστε με-
τὰ τὴν ἀνάγκωσιν ταύτης δὲν νομί-
ζει τις ὅτι ἤκουσε λαλούμενην τὴν
γλῶσσαν ἐὸς μόνου αἰῶνος καὶ λα-
οῦ, πλὴν τὴν ἀπέραντον καὶ συγκε-
χυμένην γλῶσσαν μελλούσης ἐπο-
χῆς, ἐναντι τῆς ὁποίας οὐδὲν ὑ-
πάρχει τὸ ἀνέκφραστον καὶ ξένον.
Πλὴν οὗτος καταχράται τὴν πλα-
στικὴν ταύτην δύναμιν καὶ τὴν τόλ-
μην τῆς μεγαλοφυΐας του, τότε δὲ
ἐμπλέκεται καὶ περιελίσσεται ἐν τῷ
ἰδίῳ αὐτοῦ διανοήματι περιπλανώ-
μενος ἐν αὐτῷ ὡς εἰς ἀδιέξοδον λα-
βύρινθον. Πλὴν καὶ εἰς αὐτάς τὰς ὑ-
ποπλανήσεις του εἶναι μέγας, καὶ εἰς
αὐτάς ἐτι τὰς ἐπιτηδευμένας, διεσμι-
λευμένας καὶ δυσλήπτους σελίδας, ἐν
αἷς θέλων νὰ ἐκφράσῃ τὸ ἀνέκφραστον,
ἀποπειρᾶται διὰ παντὸς μέσου τὴν
παράστασιν τῆς ἰδέας του, καὶ σω-
ρεῖ μεταφοράς ἐπὶ μεταφορῶν, πα-
ραβολὰς ἐπὶ παραβολῶν, καὶ κατα-
φεύγει ἀνωφελῶς εἰς τὴν μυστηριώδη
αὐτοῦ γλῶσσαν σκότους καὶ φωτός,
σκιδνῶν καὶ ἀβύσσων, ἀ γ ν ὥ σ τ ο υ
καὶ ἀ β ο λ ῖ σ τ ο υ, d' inconnu et
d' insondable, καὶ δολόκληρος ἡ πα-
νίσχυρος καὶ πλουσιωτάτη αὐτοῦ γλῶσ-
σα δὲν ἔρκει, ὅπως μεταδώσῃ οὐδὲ
σμικρὸν ἔχονος τῆς ἐν τῇ κεφαλῇ του
κυοφορουμένης πελωρίου καὶ τερατώδους
ἐπινοίας—εἰς αὐτάς τὰς σελίδας οἱ ψυ-
χοὶ σχολαστικοὶ εὐρίσκουσιν εὐφρο-
σύνης εὐκολον λαβὴν εἰς τὴν κριτι-
κὴν, ἥτις τὰ πάντα καταστρέφει καὶ
χλευάζει· ἀλλ' ἡ ψυχὴ τοῦ καλλιτέ-
χνου αἰσθάνεται τὴν πνοὴν τοῦ τι-
τάνους παλαιόντος μετὰ ὑπερανθρώπου
ισχύος καὶ παρίσταται εἰς τὰς σθενα-
ράς ἐκείνας προσπαθείας μετὰ αἰσθή-
ματος σεβασμοῦ καὶ ἐκπλήξεως, ὡς
πρὸ τῶν θεαμάτων ἐκείνων, ἐν οἷς
ὁ ἄνθρωπος διακυβεύει τὴν ζωὴν. Καὶ
ὅμως ἀναγινώσκων τις τὰ ἔργα του

καὶ ἐξικνούμενος εἰς τι σημεῖον ἀ-
παυδᾷ ἐνίοτε ἐκ τῆς ἀνισότητος τῶν
διανοητικῶν αὐτοῦ δυνάμεων, ἐκ τῆς
συνεχοῦς ἐπικρατήσεως τῆς ἀχαλινώ-
του φαντασίας ἐπὶ θυσίᾳ τοῦ ὀρθοῦ
λόγου, ἐκ τῆς ὑπερμέτρου συχνότη-
τος τῶν ἐκτροπῶν καὶ πτώσεων του·
αἱ τῆς μεγαλοφυΐας λαμπηδόνες δὲν
ἀρκοῦσι πλέον ν' ἀμείψωσι τὰς διη-
νεκεῖς θυσίας, ἅς πρέπει νὰ ὑφίσταται
τὸ λογικόν· σὰς κορβέννυες, ἐνίοτε ἀγανα-
κτεῖτε, ἄλλοτε ναυτιᾷτε· αἰσθάνεσθε τὴν
ἀνάγκην ν' ἀναπαυθῆτε ἀπὸ τῆς βασά-
νου ἐκείνης· εὐχαρίστως δ' ἐπανερχε-
σθε πρὸς τοὺς ὀρθόφρονas, ἀκριβολόγους
καὶ πάντοτε ὁμοιομόρους συγγραφεῖς
ὑμῶν· ἀναπνεύετε, ἐπανευρίσκεσθε πά-
λιν ἐν τῷ πραγματικῷ κόσμῳ, μακα-
ρίζετε τὴν λογικὴν, ἀνακτᾶτε τὴν ἀξιο-
πρέπειαν ἡμῶν ὡς ἀνθρώπων καὶ ἀνα-
γνωστῶν, καὶ καταλίπετε εἰς τινα
γωνίαν τὸν Οὐγκὼ ἐπὶ μῆνας, ἐνίοτε
δὲ ἐπὶ ἔτη, καὶ νομίζετε ὅτι ἀπε-
σπάσθητε αὐτοῦ διὰ παντός. Ἄλλ'
ἐκεῖνος σὰς ἀναμένει. Φθάνει τέλος
ἡμέρα, καθ' ἣν αἰφνης ἀόριστόν τι
αἰσθημα, οὗ ζητεῖτε τὴν ἔκφρασιν, ἐν-
θουσιασμός τις, τοῦ ὁποίου ζητεῖτε τὴν
ἡχώ, ὁδῶν τις αἰτοῦσα παραμυθίαν, ἐμ-
φυτός τις ἀνάγκη μεγαλείου ἢ τρό-
μου, ἄγουσι πάλιν ὑμᾶς πρὸς τὰ βι-
βλία ἐκεῖνα. Τότε πάντες οἱ ἀποναρ-
κωθέντες ἐνθουσιασμοὶ θορυβωδῶς ἐξε-
γείρονται οὗτος σὰς δρᾷται καὶ πάλ-
ιν, σὰς ὑποδουλοῖ, ὑμεῖς δὲ ὑποχεί-
ριοι τῆς μεγαλοφυΐας του ἀναζητεῖτε δι'
αὐτοῦ ἐν ἐτέρᾳ τοῦ βίου σας περιό-
δῳ. Αἱ προεχέστεραι διαγραφαὶ τῶν
ἔργων τοῦ εἰσιν ἀληθεῖς διαγραφαὶ
μεγαλοφυΐας, τοῦτο δὲ ἀποδεικνύεται
ἐκ τοῦ ἀκολουθοῦν φαινομένου. Οὐχὶ
σπανίως ἀναγινώσκοντες αὐτὸν ἐνοχλεῖ-
σθε ὑπὸ τῆς ὑπ' αὐτοῦ γενομένης κα-
ταχρήσεως μεταρσίου τινος διανοήμα-
τος, πλὴν, ἐξαλειφθεῖσιν ἀπὸ τῆς μνή-
μης σας τῶν καχοζήλων ἢ τερατωδῶν
λεπτομερειῶν, τὸ διανόημα ἐγχαράσσε-
ται ἐν ὑμῖν ἀνεξάλειπτον, ὅσον δὲ πε-

πιστότερον προϊόντος τοῦ χρόνου ἐκκαθαίρεται, τόνον περισσότερον φαίνεται ἡμῖν γιγαντούμενον. Αἱ μεγάλα αὐτοῦ ἰδέαι καὶ αἰσθημάτων ὑπέρκεινται τῶν ἀπειραριθμῶν τῆς τέχνης του πλημμελημάτων, ὥς οἱ κίονες ἀρχίονα ναοῦ ὑπέρκεινται τῶν παρ' αὐτῷ ἐπιστρωσμένων συντριμμάτων. Ἐκ τούτου δὲ γεννᾶται τὸ παράδοξον γεγονός· ὅτι οὗτος κίετται πλείονας ἐνθέρμους θαυμαστὰς τῶν δημιουργημάτων του, ἢ πιστοῦς ἀναγνώστης τῶν ἔργων του, καὶ ὅτι οἱ πλείστοι τῶν θαυμαστῶν του δὲν γνωρίζουσιν αὐτὸν ἢ ἐκ τῶν ἀποσπασμάτων τῶν ἔργων του, ἢ ἐκ τῶν ἐμπνεύσεων, αἱ ἐκείθεν ἠρύσθησαν αἱ λοιπαὶ τέχναι. Τίς θ' ἀπαλείψῃ τῆς ἀνθρωπίνης μνήμης τὸν Ἑρνάννην, τὸν Τριβωλέτον, τὸν κωδωνοκρούστην τῆς Παναγίας, τὸν ἔρωτα τοῦ Ρουὶ-Βλάς, τὴν ἀπόγνωση τῆς Φαντίνας; Τίς δύναται νὰ λησμονήσῃ τὰς φρικιάσεις, αἱ οὗτος ἡμῖν ἐνεποίησε, τὰ δάκρυα, ἅπερ ἀπέπασεν ἀπὸ τῶν ὀρθαλμῶν μας; Διότι δύναται τὰ πάντα, ἀμήμητος ἐν τῇ τραγωδίᾳ, ἀνιπέρβιατος ἐν τῇ εἰδυλίῳ. Πάντες ἡμεῖς ἠκούσαμεν τρίζοντα τὰ ὅστ' αὐτῆς Ἑσμεράλδης ἐπὶ τοῦ στρεβλωτηρίου, πάντες δὲ ἀντεμασπίσαμεν τὸν θάνατον, ὅταν παριστάται ἡμῖν φρικώδης, ὥς ἐν τῷ Κλυδῖῳ Φρόλλῳ, κρεμαμένῳ ἀπὸ τῆς κερωνίδος τῆς μητροπόλεως, ἢ ἐμμανὲς, ὥς ἐπὶ τοῦ ὁδορράγματος τῆς ὁδοῦ Saint-lenis, ἢ ἐπικὸς, ὥς ἐν τῷ πιδίῳ Βατερλώ, ἢ κατηρέστατος, ὥς ἐν μέτῳ τῶν χιόνων τῆς Ρωσίας, ἐπισήμως πένθιμος, ὥς ἐν τῷ ναυαγίῳ τῶν Comprachicos. Ὁ αὐτὸς ἄνθρωπος ἀναπαύεται μεθ' ὑπερανθρώπου ἰσχύος τὰς ἀδριότερας τῆς ψυχῆς μας χορδὰς· ὁ συγγραφεὺς τοῦ Revenant, ἐπὶ τοῦ ὁποῖο μυριάδες μητέρων ὠλόλυξαν· ὁ συγγραφεὺς τοῦ θεαπετιῶν ἐκείνου Εἰδουλλίου τῆς δ' οὐ Πλουμέτου, τῆς σκηνῆς τῶν πρῶν νηπίων ἐντὼ Quatre vingt treize.

τῆς τοῦ Γιάννη Ἀγιάννη ἱεροπρεποῦς ἐκείνης ἀγωνίας, τῆς σπαραττούσης τὴν ψυχὴν, καὶ τῶν θαυμασίων ἐκείνων στίχων, ἐν οἷς ὁ Τριβωλέτος ἐκχέει θρηνῶν τὴν ἀπειρον καὶ ταπεινὴν τρυφερότητα τῆς τοῦ πατρὸς φιλοστοργίας. Οὐδέποτε λέξεις ἡδύτεραι, περιπαθέστεραι δεήσεις, τακερότερα κραυγαὶ ἔρωτος, ἐξάρματα αἰσθημάτων, γενναϊότερα καὶ εὐσθενέστερα ἀπέρρουσαν ἐκ τῆς καρδίας ποιητοῦ. Τότε δὴ τότε ὁ Οὐγκὼ εἶναι μέγας, ἀγαθός, σεβαστός, γεραρός, οὐδεὶς δὲ ὑπάρχει ὁ μὴ εὐλογήσας καὶ ἀγαπήσας αὐτὸν εἰς τὰς σελίδας ἐκείνας. Εἰς ἐπιστήμους τῆς ζωῆς στιγμὰς, παρὰ τὴν κλινὴν ψυχορραγοῦντος, πρὸ τοῦ τάφου συγγενοῦς, διακοῦσης καρτερᾶς τῆς συνειδήσεως πάλης, οἱ στίχοι αὐτοῦ διέρχονται τὸν νοῦν, ὥς ἀστραπαὶ, καὶ ἀντηχοῦσιν εἰς τὸ οὖς, ὥς συμβουλαὶ καὶ παραμυθίαι αὐστηροῦ ἅμα δὲ φιλοστόργου φίλου, λέγοντος ἡμῖν — Ἔσο ἄνθρωπος! Διότι τὰ πάντα ἡττήθη, κατενόησε καὶ ἐξέφρασεν· ὥς ἀπεικόνισε τὰς φεβερὰς ἀπογνώσεις, οὕτως ἔγνω ν' ἀπεικονίσῃ καὶ τὰ, ἐξόχους καρτερίας. Δὲν ὑπάρχει ἀνθρώπινος ὁδὸν, κρὸς ἣν νὰ μὴ ἀπέτεινε πικραμυθίας λέξιν, οὐδ' ὑπάρχει ἐν τῷ κόσμῳ ἀτύχημα, ὑπὲρ οὗ νὰ μὴ ἀπέσπασε δάκρυα. Εἶναι ὁ φιλόστοργος ἅμα δὲ ὁ τρομερὸς συνήγορος πασῶν τῶν δυστυχιῶν, τῶν ἀποκλήμων τῆς φύσεως καὶ τῶν ἐγκαταλειμμένων ὑπὸ τοῦ κόσμου, τοῦ λιμώττοντος, τοῦ ἐστερημένου πατρίδος, ἐλευθερίας, ἐλπίδων, φωτός. Τοιοῦτον τὸ ἀδικαφιλονεικτικὸν καὶ ἀληθὲς μεγαλεῖόν του. Οὐδεὶς νεώτερος συγγραφεὺς ἤσκησε δι' ἀνωτέρου ἀριθμοῦ ἔργων καὶ μᾶλλον ἀπτοήτου ἐπιμονῆς τὴν ἐνδοξον ταύτην ἀποστολήν· οὐδεὶς δ' ἕτερος ὑπάρχει, τυχὼν παρὰ τῆς φύσεως, κρὸς τὸν τοιοῦτον σκοπὸν, ποιικιλοτέρων καὶ ἀκμαιοτέρων δυνάμεων, ὅστις νὰ ἐκράτησεν ἐν χειρὶ δραστηκώτερον χρωστήρα, ὅπως ζωγραφίσῃ τὰς ἀθλ.δ.

τητα, ὁξυτέρην σμίλιν, ὅπως ἀνοί-
 ξη τὰς σπικρασσομένας καρδίαις, τε-
 χνικώτερον γλυπτῆρα, ὅπως χαράξῃ
 τοῦς ἥρωας τῆς δυστυχίας, σίδηρον μάλ-
 λον πεφυρακτωμένον, ὅπως στιγματί-
 σῃ τὸ μέτωπον τοῦ βασανίζοντος,
 ἄσφοτέρην χεῖρα. ὅπως θωπεύσῃ τὸ
 μέτωπον τοῦ βασανιζομένου. Εἶνε ὁ
 μέγας προσβολεὺς, ἅμα δὲ ὁ μέ-
 γας συνήγορος· ἐπολέμηται ἐν πάσῃ
 πηλὸν ἀνῆλθεν ἐπὶ πάσης κορυ-
 φῆς καὶ κατῆλθεν εἰς πᾶσαν χαμη-
 λότητα· πλὴν τὸ ἀξιοθαύμαστον ἐν
 αὐτῷ εἶναι ὅτι, ἐφ' ὅσον καὶ ἂν κα-
 τῆλθεν, οὐδέποτε ἐταπεινώθῃ· ἡ χεὶρ
 αὐτοῦ ἔμεινεν ἄσπιλος ἐν τῷ μέσῳ ὁ-
 λων τῶν ρυπκροτήτων, ἐν αἷς ἐνέδραψε
 τὴν γραφίδά του. Οὐδέποτε ἐξεπόρνευ-
 σε τὴν τέχνην του· εἶναι τραχὺς ἅμα
 δὲ ὑπερήφανος· δὲν κάμπτεται καὶ
 δὲν γελᾷ· τὸ μειδιόματόν του δὲν εἶναι ἢ
 προσωπίς, ὅπισθεν τῆς ὁποίας διαβλε-
 πεί τις πάντοτε τὸ ὄχρον καὶ συνω-
 φρωμένον πρόσωπόν του. Μοιραία τις
 κατῆρε ἐπικλήται ἐπὶ πάντων τῶν
 ἔργων του, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ μεγάλῃ καὶ
 σταθερᾷ αὐτοῦ ἐφέσει πρὸς τὴν ἀρετὴν,
 τὴν ὁμόνοιαν, τὴν λύτρωσιν τῶν δυ-
 στυχοῦντων καὶ καταπιεζομένων, ὑπάρ-
 χει τι μεγαλλοκικὸν καὶ κατηρὲς, ὡ-
 σεί ἢ ἔρσεις αὕτη μὴ ἐτρέφετο ὑπὸ
 τῆς ἐλπίδος. Ἄπαντα τὰ βιβλία του
 ἀπολήγουσιν εἰς σπαρακτικὴν κραυγὴν·
 πάντες οἱ ἐκ τῶν βιβλίων αὐτοῦ ἐξερ-
 χόμενοι φθόγγοι συναποτελοῦσθαι θρῆνον
 ἐπίσημον ἀναμειγμένον μετὰ δεήσεως
 καὶ ἀπειλῆς. Καὶ αὐτὴ ἡ πρὸς τὸν
 Θεὸν πίστις του, ἐκείνη, ἣν οὐ-
 τοις ὀνομάζει υπερτάτην βεβαιότητα
 τῆς διανοίας του, εἶναι μᾶλλον πικροθε-
 νῆς· ἐφείπε τῆς καρδίας του καὶ ἀπέ-
 ραντος τροφῇ τῆς ὑπερμέτρου φαντασίας
 του, ἡ πίστις ἐδράϊα, ἐν ᾗ ἡ ψυχὴ αὐ-
 τοῦ ν' ἀναπαύεται· ἡ πίστις εἶναι δι'
 αὐτὸν ἀναγκαίη πηγὴ χειμάρρων ποι-
 ῆσεως· ὁ δὲ Θεὸς εἶναι πρόσωπον
 τῶν μυθιστορημάτων καὶ ἁγμάτων του.
 Ἄφ' οἰουδῆποτε μέρους καὶ ἂν θεώ-

ρηθῇ, ἐν αὐτῷ διαραίνεται τι τὸ πα-
 ράδοξον καὶ τὸ δυσεξήγητον. Ὁ ἄν-
 θρωπος δὲν ἀνακύπτει ἐναργῶς ἐκ τοῦ
 συγγραφέως. Τείνει τὴν χεῖρα, ὅ-
 πως τὸν ψηλαφῇ, ἀντὶ δὲ ἀνθρω-
 πίνης σκαρὸς αἰσθάνεται εἰς τὴν
 ἀρὴν οὐσίαν τινὰ ἄγνωστον, ἣτις ἐμ-
 βάλλει αὐτὸν εἰς ἀμφιρρέπειαν. Ἡ μυ-
 στηριώδης αὐτοῦ μορφή ἐγείρεται, χα-
 μηλοῦται, προσπελάζει, ἀπομακρύνεται,
 οὐδέποτε δὲ παρέχει εἰς τὴν θέαν ἐπὶ
 πολὺ στερόντος καὶ κραιβῆς χαρακτῆ-
 ρος, δυναμένου νὰ ἐγγαρχήσῃ ἀν-
 ναλλοιώτως ἐν τῷ νῷ. Οὕτω μοχθη-
 τε ἐπὶ πολλὰ ἔτη περὶ τὴν μελέτην
 τῶν ἔργων του, χωρὶς ποτε νὰ κα-
 τορθώσῃτε νὰ σχηματίσῃτε ἀμετάβρε-
 πτον κρίσιν. Τὰ ἔργα ταῦτα παρού-
 σιάζουσι πλεῖστα ἐλαττώματα, προ-
 φανῇ εἰς τὴν κρίσιν παιδός, ἅμα δὲ
 μυρίαις ἀρεταῖς, ἀκατασχέτως ἐλ-
 κρούσας τὸν θαυμασμὸν τοῦ ἀνδρός.
 Ὀλίγα δύναται νὰ ὑποδείξῃ τις
 κατὰ τοῦ διασέοντος ταῦτα ἀδυσω-
 πῆτως· ὡς ἐπίσης οὐδὲν δύναται τις
 ν' ἀντεῖπῃ εἰς τὸν ὑπὲρ τούτων δικ-
 καῶς ἐνθουσιῶντα· ἐὰν πειραθῇτε νὰ
 μηδενίσῃτε αὐτὰ, ταῦτα ὀρθοῦνται ἐν
 τῇ ὑμετέρᾳ διανοίᾳ στερότερον καὶ
 μεγαλοπρεπέστερον· ἐὰν δὲ ἀπεναντί-
 ας θελήτῃτε νὰ προσενέγκῃτε πρὸς ταῦ-
 τα τυφλὴν λατρείαν, θέλετε ἀναγκα-
 σθῇ νὰ καταπνίγῃτε ἀνὰ πᾶσαν στιγ-
 μὴν τὰς διακρυστάσεις τῆς τε δια-
 νοίας ὑμῶν καὶ τοῦ λογικοῦ. Οὐδεὶς
 δύναται νὰ διαφιλονεικῇ πρὸς τὸν
 ἄνθρωπον τοῦτον τὸν γεγραμὸν καὶ ἐ-
 πίσημον τῆς Μεγαλοφυίας τίτλον· ὁ
 ἀπονοδύτερος τῶν πολεμίων του αἰ-
 σθάνεται ἐν ἐκυτῷ ὅτι ἡ ἐπωνυμία ἀ-
 πλῆς· «εὐφυίας», ὅρ' οἰουδῆποτε ἀ-
 κολουθούμενη ἐπιθέτου, δὲν ἀρκεῖ πρὸς
 χαρακτηρισμὸν του. Δύνασθε νὰ προ-
 τιμήσῃτε αὐτοῦ δλόκληρον λεγέων
 ἐτέρων ζώντων συγγραφέων· πλὴν ἀ-
 ναγκάζεσθε ν' ἀναγνωρίσῃτε ὅτι τῶν
 μυρίων κεφαλῶν τῆς λεγέωνος ἐκεί-
 νης, ὑτέρκεται ἡ ἰδική του. Δύνασθε

νὰ στρέψητε αὐτῷ τὰ νῶτα, πλὴν οὐδὲ ἐν βῆμα δύνασθε νὰ προχωρήσητε χωρὶς νὰ παρακολουθήσῃ ὑμεῖς ἡ σκιὰ του. Ἀπίστευτον ἀποδίδει νὰ πιστεύσῃ τις, ὅτι ἡ διαφορὰ τῶν διαθέσεων ἢ ἡ ἀνισότης τῆς καλλισθησίας καὶ τῶν ἰδεῶν, ἢ ἡ πολιτικὴ ἐμπάθεια, δύνανται ν' ἀποτυπώσωσιν εἰς τοιοῦτον σημεῖον ἄνδρας εὐ φρονούντας καὶ εὐπαιδεύτους, ὥστε νὰ καταστήσωσιν αὐτοὺς ψυχροὺς, ἀσβεῖς, ἢ πολέμιους, ἐναντι τοῦ μεγαλείου, τοῦ συναποτελουμένου ὑπὸ τῶν δημιουργημάτων, τῶν ἀγώνων, τῶν θριάμβων, τῶν πλανῶν καὶ τολμημάτων τοῦ ἀνθρώπου τούτου. Τὸ κατ' ἐμὲ, ἐνθυμούμαι τοὺς μεσοὺς ἐμπνεύσεως καὶ μόχθων πενήκοντα αὐτοῦ τόμους, ἐν οἷς ἀποκαλύπτονται, σὺν τῇ πηνισχύρῳ μεγαλοφυίᾳ, θέλησις ἀδάμαστος καὶ ἰδιοσυγκρασίᾳ σιδηρᾷ ἐνθυμούμαι τοὺς χειμάρρους ζωῆς, τοὺς ἀπὸ τῶν στέρνων αὐτοῦ ἐκπηγάσαντας τὸν ἀπέραντον ἔρωτα, ὃν διέδωκε, τὰς ἀγρίας μνησικαχίας καὶ τὰ ἀδιάλλακτα μίσση, ἅπερ προυκάλεσε καὶ ἔτινα ἐξεμάνησαν ἐν τῇ ψυχῇ του· διέρχομαι τὴν ζωὴν του, ἀφ' ἧς ἐποχῆς, καί, ἔπαιζεν ὑπὸ τὰ ὅμματά τῆς μητροῦς του, ἐν τῷ κήρῳ τῷ Feuillantines· βλέπω αὐτὸν δεκαεξαετη, ὅτε, ὅπως κερδίσει στοιχείματι, ἔγραψεν, ἐν τῷ διαστήματι δεκαπέντε ἡμερῶν, τὰς φλογεράς τοῦ Βουὲ—Ζαργὰλ σελίδας· ἐνθυμούμαι τὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν, διὰ τῶν χρημάτων τοῦ Χά ν τοῦ Ἰ σ λ α ν δ οῦ, ἡγόρασε τὸ πρῶτον τῆς συζύγου του σάλιον· τὸν φαντάζομαι ἀγέρωχον καὶ ἀπαθῆ, ἐν τῷ μέσῳ τῶν καταγίδων, ἐν ταῖς συνελύσεσιν, ἃς πολλάκις ὁ θρασὺς αὐτοῦ λόγος ἐξήγειρε· βλέπω αὐτὸν ταπεινῶς ὑπηρετοῦντα τοὺς τεσσαράκοντα ἀπόρους παῖδας, παρακαθημένους εἰς τὴν τράπεζαν αὐτοῦ, ἐν Hauteville-house· φαντάζομαι αὐτὸν κατηρῆ καὶ σοβαρὸν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ πλήθους, πρὸ τῶν ἐκκτὸν ἐξόχων τάρων, ἐφ'

ὧν ἤχησεν ἡ ἐμπλεως μεγαλοπροεπισίας καὶ γλυκύτητος φωνῇ του· βλέπω αὐτὸν ἐν ταῖς ὁδοῖς τῶν Παρισίων, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ εὐλαβοῦς πλήθους, γέροντα καὶ κατεσκληκῶτα ν' ἀκολουθῇ τὰ φέρετρα τῶν υἱῶν του· βλέπω αὐτὸν ἐν ταῖς πυρεσσοῦσαις ἐκείναις ἀγρυπνίαις, ἃς τοσοῦτον νευρωδῶς περιέγραψεν, ὅτε μακρόθεν, ἐν τῇ νυκτὶ σιγῇ, ἤκουον ἡχοῦν τὸ κέρας τοῦ Σίλβα καὶ ἀντιβοῶσιν τοῦ Γενναρίου τὴν κραυγὴν. Βλέπω αὐτὸν ἐν τῷ Γ α λ λ ι κ ῳ θ ε ἄ τ ρ ω, πρηνισκόμενον, ἥμισυν αἰῶνα μετὰ τὴν πρῶτην παράστασιν, εἰς τὸν θορυβώδη τοῦ Ἐρνάνη θριάμβου, προσαγορευόμενον δὲ ὑπὸ τῶν πρῶτων συγγραφέων καὶ καλλιτεχνῶν τῆς Γαλλίας ὡς τὸν πάλιν ἐκλεγόμενον καὶ καθιερούμενον αὐτῶν ἡγήτορα· ἐνθυμούμαι τὴν φωτοβόλον αὐτοῦ Ἀνατολὴν, τὸν τρομερὸν αὐτοῦ Μεσαίωνα· ἐνθυμούμαι τὴν Ὑ π ε ρ ἄ π ἄ ν τ ω ν π ρ ο σ ε υ χ ῆ ν* τὴν Ἰνφάντιν, τὴν ἀπολέσσαν τὸ ρόδον, καθ' ἣν στιγμὴν Φίλιππος ὁ Β'· ἀπώλεσε τὸν μέγαν αὐτοῦ στόλον· ἐνθυμούμαι τὴν ἐφοδὸν τῶν θρακικοπόρων τῆς αὐτοκρατορικῆς φρουρᾶς κατὰ τῶν τετραπλεύρων τοῦ Οὐελ-λιγκτόνος· ἐνθυμούμαι τὸ σαρδάλιον τῆς Ἐσμεράλδης, τὴν ἀγωνίαν τῆς Ἐποίνης, ἅπαντα τὰ πλάσματα τοῦ μυστηριώδους, ἀκτινοβόλου καὶ ἀπεράντου κόσμου, τοῦ ἐξεληλόντος ἐκ τῆς κεφαλῆς του· ἐνθυμούμαι τὴν ἱερωρεΐαν του, τ' αὐτοχρήματά του, τὰ ἐβδομήκοντα αὐτοῦ ἔτη, καὶ αἰσθάνεμαι χεῖρα ἀναγκάζουσαν με νὰ κύψω τὸ μέτωπον.

Γ.

Ὁ Βίκτωρ Οὐγκὼ εἶναι βεβαίως ἐκ τῶν συγγραφέων ἐκείνων, οἵτινες

* Τοῦ ὑψηλοῦ ἔμα δὲ κατανυκτικοῦ τούτου ποιήματος, εἰ ἀναγνώσται τοῦ «Ζακ. Ἀνθών»· ἀνέγνωσαν ἤδη, ἐν τῷ προηγουμένῳ αὐτοῦ τεύχει, ἔμμετρον καὶ ἐπιτυχὲς εἰς τὴν δημόδιον μετάρρασιν, φιλοπονηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ καλλίστου ἡμῶν φίλου κ. Σπ. Τζανόη.

ἐμπνέουσι διακκεστέραν ἐπιθυμίαν τοῦ νᾶ τοῦς ἰδῆ τι· καθότι αἱ ἑκατὸν αὐτοῦ μορφαὶ ὡς συγγραφεῶς ἄγουσιν ἡμᾶς· ἀνὰ πᾶσιν στιγμῇν νᾶ ἐρωτήσωμεν εἰς ὁποῖαν τούτων ἀνταγκρίνεσθαι ἡ μορφή αὐτοῦ ὡς ἀνθρώπου· πρέπει ἄρα γὰρ ν' ἀποδοῦμεν αὐτῷ τὸ πρόσωπον, ἐν ᾧ τὸν διορίζον, ὅταν ἐμποιῇ ἡμῖν φρίκην, ἥ ἐκεῖνο, ἐν ᾧ τὸν διαβλέπομεν, ὅταν ἀποσπᾷ ἐφ' ἡμῶν τὰ δάκρυα· Πράγματι ἀποδίδει ἡμῖν ἐξίσου δύσκολον νὰ φαντασθῶμεν αὐτὸν καλοκάρηθον ἢ θηριώδη. Ἐνθυμούμαι ὅτι, ἔφηρος ὢν, διήλθον πλεῖστα ὥρας ὑπὸ τὴν σκιὰν κήπου, κρατῶν ἐν τῶν βιβλίων του ἀνὰ χεῖρας, πειρώμενος νὰ ζωγραφίσω αὐτὸν διὰ τῆς φαντασίας μου, σχεδιάζων καὶ ἀνασχεδιάζων τὸ πρόσωπον αὐτοῦ καὶ τὸ σῶμα, χωρὶς ποτε νὰ εὗρω μορφὴν ἱκανοποιούσαν με. Τὸ ἀμυδιόλον αὐτοῦ φάσμα ἵστατο πάντοτε ἐνώπιόν μου· ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἦτο δι' ἐμὲ αἰνιγμα. Δὲν ἠδυνάμην νὰ κατανοήσω τὸ αἶσθημα, ὅπερ οὗτος μοι ἐνέπνευε· ὅτε μὲν μοι ἐφάνετο ὅτι, βλέπων αὐτὸν, θὰ ὤρμων πρὸς αὐτὸν μετὰ τῆς περιπνεύσεως τέκνου καὶ θὰ ἐθλίβον τὰς χεῖράς του ἐπὶ τῆς καρδίας μου· ὅτε δὲ μοι ἐφάνετο, ὅτι ἀπαντῶν αὐτὸν αἶφνης, ἤθελον ὀπισθοπορῆσαι μετ' αἰσθήματος δυσπιστίας καὶ δέους καὶ θὰ ἔλεγιν χαμηλοφώνως πρὸς τοὺς ἐγγυς ἐμοῦ εὐρισκόμενους· — Ὅπισω! διέρχεται ὁ Οὐγκώ. — Τί τὰ θέλετε; Οὗτος ἦτο ὁ ἄνθρωπος, ὅστις χιλιάκις με ὥλησεν ἔμπλεων στοργῆς καὶ φίλτρου εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς μητρὸς μου· ἀλλ' ἦτο ἐπίσης ὁ ἄνθρωπος, ὅστις με ἤγαγε πολλάκις, ἐν μέσῃ νυκτὶ, νὰ σκιρτήσω ἐπὶ τῆς κλίνης μου περοδισμένος ὑπὸ τῆς αἰφνιδίου θείας τῶν πέντε φερέτρων τῆς Λουκρητίας Βουργίας. Ἡσθάνομην πρὸς αὐτὸν ἀγάπην πλήρη τρέμου καὶ ὑπνοῖας. Οὐχ ἦτον ἡ ἐπιθυμία τοῦ νὰ τὸν ἰδῶ ἦτο διακαής, ἡβξάνς, δὲ προϊόντος τοῦ χρόνου. Τιοῦ

τον τὸ κράτος τῆς μεγαλοφάνειας! Ἀφικνεῖσθε εἰς πόλιν ἀπέραντον, μετὰβλίνετε ἀπὸ διασκεδάσεως εἰς διασκέδασιν, ἀπὸ συγκινήσεως εἰς συγκίνησιν, ἐν τῷ μέσῳ ἀπείρου καὶ θορυβώδους λαοῦ, ἐν τῷ μέσῳ πλήθους πάντης χώρας, ἐν μέσῳ τῶν ἀριστουργημάτων τῶν τεχνῶν καὶ βιομηχανιῶν τῆς ὑψηλῆς, ἐν τῷ μέσῳ χιλίων θαυμάτων, πομπῶν καὶ δολασμάτων. Καὶ ὅμως ταῦτα πάντα δι' ὑμᾶς εἶναι πράγματα δευτερεύοντα. Μεταξὺ τοῦ ἀπεράντου ἐκείνου θαύματος καὶ ὑμῶν ἐπιπροσθεῖ τὸ φάσμα ἑνὸς ἀνθρώπου, ὃν οὐδέποτε εἶδετε, ὃν οὐδέποτε ἴσω· θὰ ἰδῆτε, καὶ ὅστις ἄγνοεῖ ὅτι ὑπάρχετε ἐν τῷ κόσμῳ· τοῦτο δὲ τὸ φάσμα ἐπασχολεῖ ἄπασαν ὑμῶν τὴν διάνοιν καὶ τὴν καρδίαν. Ἐν τῷ ὠκεανῷ ἐκείνῳ τῶν κεφαλῶν, δὲν ζητεῖτε ἢ τὴν ἰδικήν του. Ἐπὶ τῇ παρελεύσει παντὸς γέροντος, ὅστις ὑπενθυμίζει ὑμῖν, καίπερ πόρρωθεν, τὴν εἰκόνα του, ἐνδοίκυρος φωνὴ σῆς λέγει· — Εἶναι αὐτός! — τὸ δὲ αἶμα ὑμῶν ἀνατυβάζεται. Ἡ ἀπέραντος ἐκείνη πόλις· δὲν ὁμιλεῖ ὑμῖν ἢ περὶ τοῦ ἀνθρώπου τούτου. Οἱ τῆς Μητροπόλεως πύργοι βρίθουσι τῶν φαντασμάτων τῆς διανοίας του, εἰς πᾶσαν ὁδοῦ στrophὴν ἐμφανίζεται ἐνώπιον ὑμῶν πλάσμα τι τῆς φαντασίας του, τὰ δένδρα τοῦ κήπου ψιθυρίζουσιν ὑμῖν τοὺς στίχους του, τὰ δὲ ὕδατα τοῦ Σηκουάνης τ' ὀνομά του. Τότε καταλήγετε εἰς ἡρώϊκην ἀπόφασιν, ἀποτεινόντες πρὸς φίλον ἐρώτησιν τινα, πρὸ πολλοῦ μελετωμένην· ἀνέκρυστος δὲ εἶναι ἡ ἐντύπωσις, ἢ διεγείρουσιν ὑμῖν αἱ τέσσαρες καὶ ἀπλούσταται αὗται λέξεις· — Ὅδὸς Κλισυ, ἀριθμὸς εἴκοσι.

ANAPAS MARTZOKHS.

(τὸ τέλος εἰς τὸ ἐπόμενον)